

JONAS BILIŪNAS

LIŪDNA
PASAKA

Jonas Biliūnas

Liūdna pasaka

http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=55843434

Liūdna pasaka:

Аннотация

Liūdna pasaka – jak też mówi sama nazwa, jest to „smutna baśń”, powstała w wyniku obserwacji własnych pisarza rzeczywistości porewolucyjnej (1905 r.).Znajdujący się w sanatorium w Zakopanem pisarz zostaje świadkiem druzgocącej siły powstańczej. Nieboga Juozapota nieświadoma własnych czynów i rozmów, a jednak niczym na spowiedzi, otwiera przed pisarzem to, co na sercu leży. Słowo po słowie opowiada baśń swego życia, tę smutną.

Содержание

I	5
II	10
Конец ознакомительного фрагмента.	15

Jonas Biliūnas

Liūdna pasaka

*... Tu manęs nelaimėje neapleidi, nuliūdusi
palinksmi, nuvargusiam ranka paduodi.. Dėkingas
už atsidėjimą ir širdį gerą, aš Tau nors apsakymėlius
rašysiu. Skaityk! ... Jeigu patiks Tau ir gyvas būsiu – ir
darugiau papasakosiu...*

I

Namas, kuriame ką tik atvažiuavęs apsigyvenau, stovėjo pačiam miške. Gražus vasarinis namas. Aplink jį kvepiančios pušys ir eglės atokaitoj snaudė, už kelių žingsnių pakalnėlėj vėsi upė plaukė...

Čia, sveikatos ieškodamas, pažadėjau visą vasarą išbūti...

Antrą dieną išėjau oran, kur jau laukė manęs pastatyta po pušimis gulimoji kėdė, ir, sunkiai alsuodamas, atsiguliau...

Privargau... Tik kvapą begalėjau atgauti. Bet tuoj... Lengviau... Jau visai lengvai ėmiau kvėpuoti...

O, kaip buvo gera! ...

Nežinau, ar gali kas taip jausti pušyno kvapą kaip džiovininkas. Gal tik vienas artojas, po sunkaus kasdieninio darbo kietan patalan guldamas, tokį pat jausmą turi.

Nors buvau išsinešęs knygą ir ketinau skaityti, bet pamečiau ją ant žemės, išsitempiau visas ir, kaip mažas vaikas, lepinaus, tuo kvapu alsuodamas. Ėmė noras suimti visą tą pakvipusį orą gniaužtan ir, pravėrus savo krūtinę, vienu rieštu sugrūsti jį plaučiuosna¹: pasotint šiuos, alkanus, to oro ištroškusius. Bet buvau toksai silpnas, tos galios neturėjau...

Gulėjau aukštiełninkas ir gėriau tą kvapą, gėriau. Akimis klajojau po medžių viršūnes: žiūrėjau, kaip „pušin iš pušies

---

¹ *plaučiuosna* – į plaučius. [przypis edytorski]

voverytė liuoksi”, klausiaus, kaip tarp šakelių nematomi paukščiai čerža ir įvairiais balseliais gieda. Ir taip ramu, taip gera rados. Nors negalėjau savo kojomis naudotis, negalėjau po kalnelius laiptoti, po klonius lakstyti, negalėjau šokauti ir dainuoti, kaip tat tik moka žmogus, miškan įėjęs: tečiau² buvau dėkingas Sutvertojui ir už tai, kad dar turėjau sveikas akis ir geras ausis. Juk tūlas³ ir to tiek neturėjo.

Iš vasarinių namų susirinko netoli manęs gražiai apsitaisę vyrai ir moterys, jaunimas ir vaikai – visi linksmi ir laimingi. Vieni ėmė žaisti, kiti apsėdo dailų dirvonėlį, tretį išsisklaidė po mišką – juokaudami ir dainuodami. Visi šitie miesto gyventojai, dėl poilsio ir įvairumų tame miške susirinkusieji, buvo kaip iš pasakos išėję: gražios, šviesiais rūbais pasipuošusios moterys mirgėjo tarp medžių, kaip sužidę žolynai daržely; mažučiai malonus vaikai traukė į save akis ir širdį, kaip Rafajelio paveikslas. Į juos žiūri, regėjos, kad nėra pasaulio vargų ir ašarų, nelaimių ir bado, o jeigu ir yra, tai ne čia, bet ten, toli už miško, iš kur garsas neateina. Į juos žiūrėdamas, norėjau nors ant valandėlės užmiršti ir savo ligą ir tą, kas už to miško dėjos; norėjau tikėti, kad čia niekur mažiausio nelaimės šašelio neišsvysiu...

Tik staiga kažin koks ypatingas, niekadosis dar negirdėtas balsas man ausyse sudejavo. Sudejavo, kaip senatvės skunda, nelaimių atbalsis. Taip dejuoti galėjo? Tik žmogus senas, labai

---

² *tečiau* – tačiau. [przypis edytorski]

³ *tūlas* – dažnas, ne vienas. [przypis edytorski]

senas, ir labai nelaimingas...

Atsigrėžiau, nustebeęs: žiūrėjau ir laukiau...

Iš už namo kertės⁴ išlindo sena aukšta moteriškė. Ėjo jinai tiesiai į mane, lazdele pasiramsčiuodama ir dejuodama. Ją pamatęs, greitai nisisukau. Bet pajutau, kad jinai jau prie manęs stovi, tiesiai į mane savo baisias akis įbedusi. Neišturėjau⁵ – visas sudrebėjęs atsigrėžiau. Pamačiau tas jos akis. Ne, tai ne akys. Tai buvo du taškai, klaikūs, be gyvybės. Tokį klaikumą, kaip jos akys, gali žmoguje gimdyti tik užgesusios žvaigždės, iš arti matomos. Taip, tai buvo užgesusios žvaigždės. Tik tos žvaigždės dar matė: jos tiesiai į mane žiūrėjo...

– Ko tamsta nori? – dusliu balsu paklausiau, visas krūptelėjęs.

Nieko neatsakė: ar negirdėjo ar gal nesuprato. Tik žiūrėjo, įbedusi į mane savo klaikias akis.

Nežinojau, ką daryti: buvo ir nesmagu, ir gėda. Krepšio su savim neturėjo: nežinojau, ar jinai ubagė. Suradau kišenėj du skatikus ir atsikėlęs įspraudžiau jai rankon. Nejuto... Du skatikus išlėkė iš rankos žemėn, o jinai, nei karto nemirkstelėjus, žiūrėjo į mane.

Krūtinėj pajutau šaltą sopulį. Neturėjau, kur dėtis...

Netikėtai moteriškė atsigrėžė visa kiton pusėn ir išvydo ant dirvonėlio žmones. Sudejavo, o jos lūpos ėmė krutėti.

Išgirdau, kaip sunkiai tyliai prakalbėjo: „Kiek ponų... Kokie gražus...”

---

⁴ *kertė* – kampas. [przypis edytorski]

⁵ *neišturėjau* – neišvėriau. [przypis edytorski]

Staiga vėl įbedė į mane akis ir paklausė: „Ar nežinai, tamsta, kur mano Petriukas?...”

Įbedus akis, pastovėjo... Paskum, tartum atsakymo nesulaukusi, nuvėjo takeliu, dejuodama...

Ant dirvonėlio, ją išvydę, visi nutilo: tartum, giltinė pro šalį pralėkė. Ir jie, kaip ir aš, mėgino išsibūdėti⁶ nuo jos skatikais. Bet tie skatikai mažai, matyt, tai moteriškai rūpėjo. Pastovėjusi, kiek jinai pati norėjo, išnyko iš visų mūsų akių, kaip klaikus „*memento mori*”.

*

Po to kone kasdien, tuo pačiu laiku, išgirdavau jau žinomą ypatingą ir skaudų dejavimą ir iš už namo kertės išvysdavau išeinančią seną moteriškę. Pro mane eidama visados sustodavo ir, įbedus savo klaikias, be gyvybės akis, ilgai-ilgai į mane žiūrėdavo. Kad ir klausdavau, nieko nuo jos negalėdavau patirti.

Tik vieną vis girdėdavau: „Kiek ponų... Kokie gražus...”

Ir: „Ar nežinai, tamsta, kur mano Petriukas?...”

Bet kas tasai jos Petriukas, nepasakydavo...

Ir eidavo taip pro šalį, dejuodama, lazdele pasiramsčiuodama, sunkią sunkią meti naštą nešdama. Pasirodydavo ir išnykdavo iš visų mūsų akių, kaip klaikus „*memento mori*”.

Ir taip kone kasdien, per visą vasarą...

---

⁶ *išsibūdėti* – apsiginti. [przypis edytorski]

Pripratau prie jos... Jau ramiau galėjau matyti ir tas klaikias, be gyvybės akis, ir tą nesuskaitomą skaičių raukšlių, kuriomis kaip tinklu buvo išraizgytas moteriškės veidas... Prisižiūrėjau. Dieve, kiek tasai senas veidas raukšlių ir raukšlelių turėjo! Ilgi ilgi gyvenimo metai rašė ant jo sopulius ir ašaras ir vargų klaikumą – rašė rūpestingai, be pasigailėjimo. Likimo pirštas nepraleido nei mažiausio atsitikimo – visa ton gyvenimo knygon įrašė. Taip, tai buvo gyvenimo knyga – atidenkta, nors ir sunkiai suprantama...

Per dienų dienas ton knygon žiūrėdamas, skaičiau jos įstabius žodžius ir... šį bei tą supratau... Tiesa, ne be žodyno: daug man geri žmonės padėjo...

Liūdna pasaka!...

II

Buvo tai 186. . – ais metais...

Vienam sodžiuoj gyveno neturtelis žmogus, vardu Petras Banys, su savo moterim Juozapota. Jauni ir gražūs, abu mylėjo vienas antrą ir, susiėmę už rankų, ramiai ir drąsiai ėjo gyvenimo keliu. Tiesa, tasai kelias buvo šiurkštus ir kietas, dar baudžiamos grandimis išgrįstas. Tečiaus, būdami jaunos dvasios, turėjo stiprias, kad ir pūslėtas kojas ir naštos sunkumo nejautė.

Jų pilnai laimei tik vaikų trūko... Bet kai Petras, iš lauko parėjęs ir gardžių batvinių pasrėbęs, prieidavo į savo moterį ir pusiau apkabinęs kažin ką jai tyliai ausin pašnibždėdavo: graži Juozapota kaip ugnis visa užkaisdavo ir greitai slėpdavo ant vyro pečio savo išraudusį veidą. Abu tikėjo, kad bus, ir laukė... Krikštynų...

Nors tasai laikas buvo dar toli, tečiaus Petras jau pynė iš balanų lopšį, laimingai šypšodamas. Maloniai žiūrėjo į moterį ir matė; kaip iš po jos ilgų blakstienų mirgėjo akys, kaip dvi gražios žvaigždės – laimės žvaigždės...

Tas mirgančias žvaigždes jisai ir užsimerkęs matydavo...

Taip ėjo sunkios ir vargingos, bet ramios dienos... Niekur toliau savo miestelio neidami, gal būtų ir visą amžių taip ramiai ant vietos išgyvenę ir vaikų susilaukę... Bet netikėtai užpūtė naujas vėjelis – ir tų neturtelių gyveniman naujus troškimus ir naują viltį įnešė...

Pavaserį, vieną šventadienį parėjo Petras iš bažnyčios ne toks, kaip visados. Buvo užsimąstęs ir susirūpinęs, o jo akyse degė nosuprantama ypatinga ugnis. Atsimainusiu balsu paprašė valgyti ir visą laiką nei žodžio nepratarė. Pavalgęs, ėmė kepurės ieškotis. Juozapota, nustebusi, sekė savo vyrą akimis ir laukė, ką pasakys. Bet tasai jau pro duris ėjo...

– Kas atsitiko? Kur eini? – baliu balsu paklausė jo.

Taip gailingai į jį savo gražiom akim pažiūrėjo, kad Petras sugrižo ir paėmė moterį už rankos. Pasodinęs grečium savęs ant suolo, ilgai į ją tylom žiūrėjo. Jo akyse švietė ir bailė, ir viltis, ir abejojimai.

– Nieko neatsitiko – prakalbėjo atsidusdamas Petras – tik...

Juozapota krūptelėjo.

– Nebijok, nieko bloga – jau ramesniu balsu tarė jusiai: – tik žinai kokią naujieną šiandien išgirdau? – ir Petras ėmė savo moteriai pasakoti, ką jusiai miestely girdėjo ir matė. Kaip kunigas iš sakyklos skaitęs tokį raštą, kuriame pasakyta, kad vergai-žmonės būsią dabar lygus ponams, jiems nebevergausią, o žemė, kurią dirbą, liksianti jų nuosavi – nebe ponų. Kad tie, kurie žemės neturią arba turią labai mažai, gausią nuo naujos valdžios tiek, kiek reikia (matai, esanti kokia ten nauja valdžia, geresnė – ne rusų, bet mūsų krašto žmonių ar lenkų: toji nauja valdžia vergais-žmonėmis ir rūpinantis). Kunigas sakęs, kad ir rusų valdžia žadanti žmones išliuosuoti⁷ ir nebespausti – jau ir raštą tokį senai išleidusi. Tečiaus tik taip žadanti, iš tikrųjų gi akis

---

⁷ išliuosuoti – išlaisvinti. [przypis edytorski]

visiems norį apdumti: nereikia jos klausyti, ja tikėti, bet reikia rinktis būriais ir visiems iš vieno vyti rusus iš šito krašto laukan, nes jie tik esą mūsų neprieteliai, spaudžią ir skaudžią žmones, persekioją mūsų tikėjimą ir kalbą. Tą patį ir ant šventoriaus ir miestely girdėjęs – visi apie tatai kalbą; matęs ir tą raštą ne pas vieną. Žmonės esą sujude, ir, nors tūlas iš to juokėsis, daugelis būtinai eisią, jeigu ne su šaudyklėmis, tai su šakėmis ir delgėmis rusų vyti. Girdėjęs, kad jau daugelyje vietų sumušti rusai lekia iš mūsų krašto; kad ne tik gubernatoriai, pats karalius išsigandęs, nebežinaš, kas daryti...

Petras, tai pasakodamas, šluosties rankove nuo kaktos gausiai tekantį prakaitą ir greitai alsavo. Jo akyse vėl užsidegė nesuprantama ypatinga ugnis.

Juozapota, visa nustebusi, tylėjo ir klausė savo vyro. Daug jinai nedagirdo, dar daugiau nesuprato; bet vienas daiktas giliai jai galvon įsmego.

– Tai mum, Petriuk, iš tiesų nebereiks jau dvaran eiti? – paklausė vyro.

Ir nors jos akyse dar klajojo abejojimas, tečiaus pačiam balse suskambėjo nebeslėpiamas skardus džiaugsmas.

– Nebereiks – atsakė Petras ir patsai to nejusdamas laimingai linksmi nusišypsojo.

– Ir žemė, kurią dirbame, bus mūsų?...

– Mūsų...

– Ir dar daugiau gausma⁸ ? Juk mes taip maža jos turime...

---

⁸ *gausma* – gausime. [przypis edytorski]

– Gausma ir daugiau...

– Dieve, kokie būsma laimingi!...

Ir Juozapota, iš džiaugsmo visa užkaičiusi, laiminga ir graži, apkabino vyro kaklą.

– Ar žinai, kaip tada bus mum gera! – kalbėjo jiniai tyliai, svajodama ir į jį glausdamasi – turėsma savo žemę, niekam nebevergausma ir dirbsma tik sau-sau!... Susilauksma vaikų... Būsma ne be vieni... Ar žinai: tu įvaisysi sodnelį ir kai paaugs vaikai, turėsma jiems vaisių ir uogų. Vaikams bus geriau, ir mudu laimingesni būsma...

Vyras klausė tų savo moters svajojimų ir pats tais svajojimais ėmė tikėti. Jam pradėjo regėtis, kad jisai ne be neturtelis pono vergas, bet jau laisvas ūkininkas, turįs pakaktinai⁹ nuosavios žemės, turenis paaugusius vaikus ir ramiai sau su jais ir su savo moterim gyvenantis... Ir tokį džiaugsmą savo širdy pajuto, kad norėjo pagriebti sėdinčią Juozapotą ir kelius kartus su ja po aslą apsisukti. Tik, kažin ką atminęs, susitūrėjo...

– Reikia eiti pažiūrėti, ką sodžiaus vyrai kalba – tarė, atsidusęs ir pasiėmęs kepurę.

– O ką, Juozapui, jeigu rusų valdžia nepasiduos? – paklausė ne tai rimtai, ne tai juokaudamas, atsigręžęs nuo durų.

Juozapota atsistojo, tartum, ko išsigandusi. Bet tuojau sučiaupė lūpas ir žybtelėjus akim, netikėtai suriko: „Vyti tuos rusus iš mūsų krašto, vyti! Ar atmeni, kaip anais metais mane kazokas užpuolė? Kad ne tu ir tėvelis, būčiau pražūvus...”

---

⁹ *pakaktinai* – pakankamai, užtektinai. [przypis edytorski]

Primintasai kazokas visą kraują Petruī galvon suvijo.

Žvilgtelėjo degančiom akim į moterį ir, sukandęs dantį, dusliu balsu tarė: „Išvysma juos, išvysma!”

Išeidamas pro duris, stiprai suspaudė savo kumštį.

*

Žmonės-vergai, dar nesenai tokie ramūs ir bailūs, netikėtai sujudo, ir jeigu ne visi balsiau prabilo, tai visi ėmė svajoti ir geresnių laikų laukti. Jau kiek ankščiau buvo pralėkęs tarp jų neaiškus skardas apie išliuosavimą, apie sukilimą ir kažin kokias atamainas: tik tasai skardas pralėkė ir nutilo, įspūdžio nepadareęs. Tūlas visai jo nepastebėjo, kiti be jokios atydžios pro ausis praleidė.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.